

UNUTTUĞUMUZ BİR EMİR İSTİŞÂRE¹

Prof. Dr. Mehmet Zeki AYDIN²

İstişâre, herhangi bir konuda doğruya ulaşmak veya yaklaşmak için bir başkasının görüşüne başvurmaktır. İstişâre, kişinin kendisini ilgilendiren konularda bir başkasının görüşüne başvurması veya idarecilerin toplumu ilgilendiren konularda danışmada bulunması şeklinde iki açıdan ele alınabilir.

Kur'anı Kerim danışmanın önemini şu şekilde ortaya koymuştur: “İş hususunda onlarla danış.” (Âl-i İmran 159). “Onların işleri kendi aralarında istişâre ile dir.” (Şura 38). Kur'an'a göre danışma, mümin bir toplumun en açık özelliği ve İslam'a gönül vermiş bir toplumun en önemli esasıdır. Şura suresi 38. ayetinde namaz ve infakla aynı çizgide anlatılan istişârenin ibadet olduğu hatırlatılır.

İstişâreyi önemsemeyen bir toplum, tam mümin sayılamayacağı gibi onu uygulamayan bir toplum da kâmil manada Müslüman kabul edilmemiştir. İslam dininde istişâre, hem idare edenlerin hem de idare edilenlerin mutlaka uymaları gereken hayatî bir esastır. İdareci, toplumla ilgili her konuda istişârede bulunmakla yükümlüdür. İdare edilenler de kendi görüş ve düşüncelerini idarecilere bildirmekle sorumlu tutulmuşlardır.

İstişâre, Kur'anı Kerim'de önemle üzerinde durulan bir kural olduğu gibi peygamberimizin sünnetinde de küçümsenmeyecek ölçüde üzerinde durulmuştur. Peygamberimiz, hakkında ayet olmayan her konuyu, kadın-erkek, genç-ihtiyar herkesle istişâre ederdi. Değişik alanlarda onca ilerlemeye rağmen, danışma konusunda maalesef peygamberimiz zamanında ulaşılan noktaya, günümüzde henüz ulaşabildiğimiz söylenemez.

Kişinin kendisini ilgilendiren konularda, bir başkasının görüşüne başvurması sünnettir. Hz. Peygamber, Müslümanların kurtuluşunu ve başarısını, “İstişârede bulunan kaybetmez.” sözleriyle danışmaya bağlamıştır. İdarecilerin toplumu ilgilendiren konularda istişârede bulunmasının hükmü konusunda “Onların işleri, kendi aralarında istişâre ile dir.” (Şura 38) ayetinin gereklilik ifade ettiği açıktır.

Allah Resulü (as), hayatını vahyin aydınlığında sürdürüyor olmasına rağmen, danışmayla emredildiğini ortaya koymuştur. Uhud Savaşından sonra: “İş hususunda onlarla

¹ Bu yazı, “Unuttuğumuz Bir Emir İstişâre”, **Somuncu Baba**, Malatya Şubat 2010, sayı:112, ss.34-37'da yayımlanmıştır.

² www.mehmetzekiaydin.com Email: mzekiaydin@mynet.com

istişâre et.” ayeti nazil olunca, Efendimizin şöyle buyurduğu nakledilir: “Şüphesiz ne Allah’ın ne de peygamberinin danışmaya ihtiyacı vardır. Ne var ki, istişârede bulunursa o, doğruya ulaşmaktan mahrum kalmaz. Kim de onu terk ederse sapıklığa düşer.” Bu ifadeden anlaşıldığı gibi Allah, danışmaya ihtiyacı olmayan peygamberine istişâreyi emretmekle, idarecilere danışmanın önemini hatırlatmak istemiştir. Peygamberimizin (as):

“Danışmada bulunan pişman olmaz.”

“İstişâre eden zarar görmez.”

“Danışan güvenlik içindedir.”

“İstişâre edip doğru neticeye ulaşmamış bir topluluk yoktur.”³ gibi sözlerini dikkate alarak İslam alimleri, danışmanın, İslam’ın temel ilkelerinden olduğunda ve mutlaka hayata mâl edilmesi gerekli hükümlerden bulunduğu ittifak etmişlerdir.

Bir toplumu ayakta tutan dinamiklerin başında, danışma gelir. Bireye, topluma, devlete, millete, ilme, eğitime, ekonomiye, sosyal işlere ait konuların çözümünde en önemli esas danışmadır. Danışma, herhangi bir konuda verilecek kararların doğru olabilmesinin ilk şartıdır. İyiden iyiye düşünülmeden, başkalarının fikir ve eleştirileri alınmadan birey ve toplumla ilgili verilen kararlar, çok defa başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Hz. Peygamber (as), istişâreye teşvik etmiş, kendisi de Bedir Savaşı’nda Ebû Süfyan’ın geldiğini haber alınca ne gibi önlem alacağını Ensar’la istişâre etmiştir. Ayrıca Bedir esirleri konusunda, Uhud ve Hendek savaşlarında, Hudeybiye’de, Taif Seferinde, ezan konusunda olduğu gibi birçok konuda ashabıyla istişâre etmiştir. Peygamberimiz, yapılması planlanan işlere, herkesin ruhen ve fikren katılmasını sağlayarak, projelerini en sağlam esaslar üzerinde gerçekleştirmiştir. Peygamberimizin hayatları boyunca, vahyin sınırları dışında kalan her konu ve her sorun tartışılmış toplumun ortak kabulü görüldükten sonra uygulanmıştır.

İslam’da istişâre, çoğunluk veya azınlık farkı gözetilmeksizin imkân ölçüsünde herkesin görüşünü almayı gerektirmekte, bunun yanında görüşler içinde tercihe uygun olanın parmak hesabıyla değil, derin ve tarafsız aklî araştırma sonucu tespit edilmiş olanın uygulanması anlamındadır.

İstişâre ile işlerin güzel sonuçlara ulaşması siyasî, askerî, sosyal vb. bütün alanlarda problemlerin çözülmesi mümkündür. Kişi ne kadar akıllı, zeki ve tecrübeli bulunursa bulunsun, Yüce Allah’ın Kur’an’da emrettiği ve istişâre edenleri övdüğü, danışma esasına uygun hareket etmedikçe, faydalı sonuçlara ulaşması ve sorunlarını güzel bir şekilde çözümlenmesi zordur. Çünkü Hz. Peygamber akıl ve zekâ yönüyle insanların en mükemmeli iken, Allah, ona bile danışmayı emretmiştir.

³ İbrahim Canan, **Hadis Ansiklopedisi Kütübi Sitte**, c:16, s.27.

Kişilerin ve Toplumların düştükleri hatalar, çok defa işi kendi başına yürütme sonucu olmaktadır. Bu, işi kendi başına yürütme, ne kadar genişlerse hataların sayısı o oranda artar; ne kadar daralırsa hatalar da o oranda azalır.

Danışma sonucunda istişâre edenler arasında karşılıklı sevgi, saygı ve güven oluşur. Görüşlerinde ve düşüncelerinde daima isabet edenlerin, bir iş yapmaya niyetli olduklarında, istişâre etmelerine şaşılmamalıdır. Çünkü böyle kimseler, kendi görüşlerini yoklarlar, zekâ ve anlayışlarını denerler. Bu şekilde hareket etmekle düşüncelerini zinde tutarlar.

Hanımlarla danışma yapılmayacağı konusunda, halk arasındaki söylenti ve inançlar doğru değildir. Çünkü Kur'anı Kerim'in Bakara suresi 233. ayetinde Allah, emen çocuğun sütten kesilmesi konusunda anne babanın istişâre ederek karar vermelerini istemektedir. Bu konuda başka ayetlerin yanında peygamberimizin de birçok uygulamaları vardır. Hz. Peygamber (as), aile bireylerinin görüşlerine çok önem verirdi. Onun bu davranışı, aile bireylerine ne denli güvendiğinin ve onlara ne ölçüde önem verdiğinin göstergesidir.

Peygamberimiz, gençlik döneminde amcasıyla ticaret yaparken, sürekli onun görüşlerini alırdı. Daha sonra Hz. Hatice ile ticarete başlamıştır. Sürekli görüş alışverişinde bulunarak yaptığı ticaretinde, her zaman başarılı olmuştur. Aynı şekilde Hz. Hatice ile evlilikleri gündeme gelince peygamberimiz, aile bireyleriyle görüşerek evliliğe karar vermişti. Böylece mutlu bir aile hayatı sürmüştür.

Bu konuda en çarpıcı örnek, en zor gününde sıkıntısını, eşi Hz. Hatice'yle paylaşması ve onun öğütleriyle rahatlamasıdır. Peygamberimiz, kendisine gelen ilk vahyin etkisi ile evine gelmişti. Bütün endişelerini kendisinden uzaklaştıracak kişi, görüşüne en çok kıymet verdiği eşi Hz. Hatice idi. Durumu ona anlattı. Bunun üzerine Hz. Hatice: *“Hiçbir korku ve üzüntü duymana sebep yok, hiç üzülme. Allah senin gibi bir kulunu hiçbir zaman utandırmaz. Ben biliyorum ki sen sözün doğrusunu söylersin.”*⁴ deyince, peygamberimiz teselli olup rahatlamıştı.

Danışarak iş yapmak her zaman güzeldir. Çünkü akıl akıldan üstündür. Danışılarak yapılan işte hata oranı azdır. Peygamberimiz de her konuda ailesine danışarak iş yapardı. Kararları tek başına vermez, aile bireyleri ile birlikte verirdi.

Peygamberimiz, kızlarının evlenmesi konusunda eşi Hz. Hatice'ye ve kızlarına danışmaya büyük önem vermiştir. Bu konuda en iyi kararı vermek için daima eşinin ve kızlarının görüşlerini almıştır. Kızlarından birini isteyen olduğunda, kızının da o kimse ile evlenmek isteyip istemediğini sormuştur. Hz. Ali, peygamberimizin kızı Hz. Fatma ile evlenmek isteyince kendisine sormuştur. Hz. Fatma evlenmeyi kabul ettiğini söyleyince evlenmişlerdir.

⁴ İsmail Yiğit, **Siyer**, MEB, İstanbul 1996, s.29.

Aynı şekilde diğer kızları Zeynep, Rukiye ve Ümmü Gülsüm'ün evliliğinde de birlikte karar vermişlerdir.

Kısaca belirtmek gerekirse, danışmaya, yüce Allah'ın emri, peygamberimizin sünneti olarak önem verilmelidir. Atalarımız da “Ulu sözü dinleyen, ulu dağlar aşar.”, “Akıl akıldan üstündür.” diyerek, istişârenin gerekliliğini kısa ve öz bir şekilde ifade etmişlerdir.⁵

⁵ <http://www.somuncubaba.net/detay.asp?HID=1847&k=29>